

Slovenci
smo
– ne Vendi

str. 3

”Ciganija?”

str. 4

Porabje

ČASOPIS ZVEZE SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 14. februarja 1991 • Leto I, št. 1 • Cena 10 forintov

Politične spremembe v Vzhodni Evropi so korenito spremenile tudi življenje slovenskega naroda. Prišlo je do demokratičnih volitev ter do spremembe na krmilu države in v našem ožjem okolju.

Spremembe bodo močno odmevale tudi v našem prostoru, znotraj slovenske narodnostne skupnosti na Madžarskem.

Zveza Slovencev na Madžarskem, ki je bila ustanovljena 27. oktobra leta 1990 na Gornjem Seniku, je po trimesečnem obstoju naredila prvi resni korak.

Pri ustanovitvi je bilo večkrat izrečeno, da „prvič v svoji zgodovini jemljemo svojo usodo v svoje roke,„. Zdaj pa držite v rokah naš prvi časopis. Časopis, ki ga pišemo Slovenci za Slovence.

Prepričan sem, da ima lahko vsak svoj glas, svojo besedo in možnost, da se ta beseda v družbi sliši in da ima svojo težo. V upanju, da bo vsakdo našel zase kaj zanimivega, smo se odločili, da bomo časopis pisali v nam najljubšem narečju, v knjižni slovenščini in nekaj malega tudi v madžarščini.

V prazničnem vzdušju ob prvi številki časopisa ne smemo pozabiti, da naša pot ni s cvetjem posuta. Šele ko bodo Porabci ponosni na to, da so Slovenci, ko se bodo začeli boriti za slovenstvo in bodo otroke učili materinščine, šele takrat bo to prava pot. In na tej poti bomo našli tudi kakšno cvetje, kar naj bo tokrat naš časopis.

Volja, ponos in pripadnost slovenstvu odpirajo nove naloge in perspektive. Prepričan sem, da bomo delali z veseljem in z ljudmi, ki vedo, da je njihovo delo smiselno in plemenito.

Na koncu bi se rad zahvalil vsem sodelavcem tukaj in v matični domovini, ki so nam pomagali pri izidu časopisa in, ki nam bodo pomagali v prihodnje.

S temi mislimi Vam ponujam v branje prvo številko časopisa PORABJE.

Jože Hirnök,
predsednik Zveze Slovencev
na Madžarskem

SPOŠTOVANI BRALCI! TISZTELT OLVASÓINK!

Lipov list, kruh, rožice, ganjeni ljudje. . .

Vse to smo doživeli ob dnevu odprte meje. Martin Ropoš, predsednik krajevne občine Dolnji Senik, in Alojz Kozar, predsednik vaškega odbora v Martinju, sta si 15. avgusta 1990 podala roki čez mejno črto. Upamo, da bomo po lanskem simboličnem odprtju meje dočakali, da bodo ljudje mejo lahko prestopali kadarkoli. (Foto: Jože Graj)

Se da na znanja sakšoma...

Pravijo, ka sakši človak najbola rad šté f svojoj maternoj rejči. Novine, štere držite v rauki, pišemo o vas pa za vas. Za nas bao najvejšo veseldja, če pride naš list f sakšo porabsko ižo od Gorenjoga Senika do Stevanovac pa od Sakalauvac do Virice. Obiečamo van, ka mo največa pisali o taon, ka se po tej vasicaj gudi, kak živita, ka dielata, kak se radujeta. Leko ta štieti tao, kak se vaši mlajši fčijo, ka je kaj nauvoga par sausada ali f sausadnoj vesi, ka je vaš nauvi župan naredo od tistoga, ka van je oblubo. Brezi politike pa mi tö ne moramo. Pisali mo, ka diela naša slovenska zveza, ka se gudi na Vogrskon, f Sloveniji pa med Slovenci štéri živijo v Avstriji pa v Italiji. Za nas pa bao najlepšo plačilo, če te nas štieti. Eške lepša pa bao, če te nan pisali. Na fse tao vüpa pa računa na vas: Marijana Sukič

A kelet-európai politikai változások gyökeres átalakulást hoztak a szlovén és a magyar nemzet életében. A demokratikus választások eredményeképpen új kormány került Magyarország és Szlovénia élére.

A változások erőteljesen éreztették és éreztetik hatásukat szűkebb környezetünk, a rábavidéki szlovén nemzetiség életében is.

A Magyarországi Szlovének Szövetsége, melyet 1990. október 27-én alapítottunk Felsőszölnökön, felelősségteljes lépésre szánta el magát. Alakulóülésünkön többször és többen hangsúlyozták, hogy: „történelmünk folyamán először kaptuk meg a lehetőséget, hogy saját kezünkbe vegyük sorsunkat,„.

Ön pedig, TISZTELT OLVASÓ, most első saját lapunkat tartja a kezében. Egy újságot, melyet szlovének írunk, szlovéneknek. Meggyőződésem, hogy sokszínű társadalmunkban mindenkinek joga van ahhoz, hogy „szót kapjon,„.

Annak reményében, hogy lapunkban mindenki talál érdekes olvasnivalót, elhatároztuk, hogy az újságot a családi tűzhely melege mellett évszázadokig megőrzött nyelvjárásban és szlovén irodalmi nyelven írjuk. Esetenként pedig magyar nyelvű cikkeket is megjelentetünk.

Az első szám feletti örömlünkben azonban nem felejtjük el, hogy az út, amelyen elhídtunk, eléggé rögös. Ha sikerül hozzájárulunk ahhoz, hogy a rábavidéki emberek büszkék legyenek arra, hogy szlovének, ha az anyanyelv átörökítése természetes igénnyé lesz, akkor elmondhatjuk, hogy a helyes utat választottuk. Reméljük, e rögös úton jtt-ott virág is terem számunkra. Úgy érzem, hogy az első ilyen „virág,„ ez a lap.

A szlovén nemzetiségi közösséghez való tartozás egyrészt új távlatokat jelent, másrészt új feladatokat róránk. Meggyőződésem, hogy e feladatokat együtt fogjuk megoldani mindazokkal, akikben tudatosul, hogy értelmes és nemes célt szolgálunk.

Végezetül szeretnék köszönetet mondani mindazoknak itthon és az anyaországban, akik munkájukkal lehetővé tették lapunk megjelenését, valamint mindazoknak, akik segítségére a jövőben is számíthatunk.

E gondolatok jegyében ajánlom a kedves Olvasó figyelmébe PORABJE c. lapunk első számát.

Hirnök József
a Magyarországi Szlovének
Szövetsége elnöke

MINISTER O PORABSKIH SLOVENCIH

Teško bi rekel, da se je položaj porabskih Slovencev od raziskave (G. Senik – Dobrovnik I. 1984) kaj izboljšal, prej nasprotno . . .

Slovenska vlada je postavila to vprašanje zelo resno, smo zvedeli od dr. Janeza Dularja, ministra za Slovence po svetu.

—Gospod Dular, ker Vas porabski bralci še ne poznajo, sprašujem, kako gledate na svojo funkcijo in kaj vam je uspelo v tem kratkem času uredništvu?

“Najprej bi se kar rad pohvalil, da me nekateri porabski bralci vendarle poznajo ali pa se me vsaj spominjajo izpred let, ko smo tam delali raziskavo, ali pa iz bližnje preteklosti, ko sem vendarle razmeroma pogosto prihajal v Porabje.

Naloge, ki sem si jih zadal, so v tem, da pomagamo, da se porabski Slovenci ohranijo, oziroma ne samo ohranijo, temveč tudi razvijajo tako, kakor današnje življenje normalno zahteva. Torej v skladu s sodobnim življenjem, ne pa več kot nekakšen folklorni rezervat, na katerem se kdaj pa kdaj spomni samo zbiralec ljudskih pesmi, temveč v sodobnem življenju, industrijski ali celo postindustrijski dobi z normalnim pretokom ljudi, informacij, blaga, v dobi, ko državne meje postajajo, oziroma želimo, da bi postale, čim manj opazne.

Prva naloga, ki smo si jo zadali, pa je še nismo dosegli, je premaganje te meje. Meja je še zmeraj zelo ostra, dosti ostrejša, kot bi si želeli. Pa ne samo v administrativnem in carinskem, ampak prav v geografskem smislu. Se zdaj ni prehoda pri Martinju. Štejem si za neuspeh, da po več kot pol leta mojega dela to vprašanje še ni rešeno. Obljube so ves čas na obeh straneh, ampak v resnici se zelo počasi in z muko približujemo tej potezi, ki pa je po mojem prepričanju pogoj za karkoli uspešnega v Porabju. Druga naloga je poživitev kulturnega življenja oziroma naša podpora pri tem. Posebej pa razvoj tega, čemur pravimo dvojezično šolstvo, kar v Porabju komaj zasluži to ime. V najnovjšem času se je zelo jasno postavila še ena naloga, podpora novoustanovljeni organizaciji,

slovenski zvezi in njihovem glasilu.”

— Vi ste l. 1984 sodelovali pri raziskavi Gornji Senik – Dobrovnik. Kaj bi rekli o sedanjem položaju v Porabju, če ga primerjate s takratnim?

“Teško bi rekel, da se je položaj porabskih Slovencev od takrat do danes izboljšal, prej nasprotno. Čeprav so bili takrat dani jasni predlogi in deloma dane obljube, je od tistega ostalo zelo

Celo predsednik Kučan je obiskal Porabje in tudi predsednik vlade, gospod Peterle, seveda pa je to kljub vsemu še zmeraj samo na ravni moralne, politične podpore. V tem obdobju še zmeraj ni prišlo do česa bistvenega, kar bi neposredno pozitivno vplivalo na vsakdanje življenje porabskih Slovencev v smislu ohranjanja njihove narodnosti. Seveda pa je vse skupaj močno povezano z notranje-političnim položajem v

Dr. Janez Dular v pogovoru z urednico Porabja

malo ali skoraj nič. Na ravni vsakdanjega življenja pa se je zgodilo celo nekaj hudih reči, npr. smrt nekdanjega gornjeseniškega župnika Kūharja, ki je pomenila velik udarec in veliko nazadovanje, in to še do danes ni rešeno.

Tudi predlogi za izboljšanje dvojezičnega šolstva niso rodili takih uspehov, kot bi jih lahko. Tako da se spet potrjuje teza, da dokler ne bo mejnega prehoda, ki bi omogočil normalno pretakanje ljudi in njihove govorice, toliko časa bo vse to precej brezupno prizadevanje.”

— Kakšen je po vašem mnenju odnos nove slovenske vlade do porabskih Slovencev?

“Slovenska vlada je postavila to vprašanje zelo resno.

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK - 8. FEBRUAR

Slovenci sicer praznujemo svoj kulturni praznik ob obletnici smrti dr. Franceta Prešerna, vendar pa so naše misli o kulturnih dosežkih kljub temu zelo žive. Ponosni smo na dosežene kulturne vrednote, ki se nam zrcalijo v vseh literarnih, likovnih, glasbenih, arhitekturnih in drugih umetniških delih.

Slovenci zajemamo skozi vso zgodovino iz svojega velikega jezera kulture vso dediščino človečnosti, ki se imenuje Prešeren in drugi slovenski kulturniki. Morda ne bomo nikoli v celoti ugotovili, kaj je v tem jezeru kulturno veličastnega, saj se vanj neprestano in vsestransko od Prešerna naprej steka vsa veličina slovenske kulture in človečnosti, tako ljudske in človeške kot domače in domoljubne. Prav Prešernove Poezije pa so postale mogočen izvir jezeru slovenske kulture. Iz tega izvira je začelo vreti vse kulturno bogastvo, ki ga je svet ustvaril. Tako danes lahko rečemo, da je v tistem času Prešeren kot pesnik in kot človek v vsej svoji veličini vzravnano stal sredi množic in živel z njimi.

Zato podeljujemo od leta 1947 prav na Prešernov dan za veličino kulturnih vrednot na vseh kulturnih področjih vsako leto v Sloveniji Prešernove nagrade. To so nagrade za najvišje kulturne dosežke, ustvarjene v posameznem letu.

Veličina Prešernovih kulturnih vrednot pa nam mora biti v mislih vse leto z željo po ustvarjanju, širjenju in ohranjanju vseh kulturnih vrednot. Prešernova skrb za jezik pa nas mora vsakodnevno spodbujati k ohranjanju materne jezika, navad, šeg in vsega kulturnega bogastva.

Prav zato je Prešernov dan tudi naš dan slovenske kulture.

Danes živimo žal v času velikih stisk in ob tem tudi mnogih upanj. Svet se trese in trepetja in s tem gredo danes tudi mnoge kulturne vrednote v ozadje. Pa so kulturno-moralne vrednote, odnosi med narodi, mir in razvoj v svetu tesno povezani. Vse to pa je možno ob vzajemnosti, medsebojnem spoštovanju le takrat, ko bomo dočakali dan "... da koder sonce hodi prepri iz sveta bo pregnan." Vendarle upajmo, da bodo postale s človeškim razumom tudi sedanje zagate rešljive. Zato naj nam ne bo nikoli žal vlagati v človeka, v kulturo. Poskušajmo na vsakem koraku to kulturo približati tudi tistim, ki žive življenje odmaknjeno od kulturnih središč, predvsem z dobrimi gledališkimi predstavami, razstavami, glasbo ali dobro knjigo.

Ob vseh težavah bo morda to leto za Slovence prelomno. Zavedamo se, da bo po plebiscitu morda naš jutrišnji korak napornejši, prepleten s težavami, premori ali celo delnimi zastoji, morda tudi pri kulturnih dobrinah. Pa nič zato, saj smo prepričani, da bo slovenskemu človeku iz srca zapeta ZDRAVLJICA – SLOVENSKA HIMNA njegov korak utrdila in usmerila k boljšemu in vedno popolnejšemu jutrišnjemu dnevu.

Janez Kerčmar

PROSLAVA OB SLOVENSKEM KULTURNEM PRAZNIKU JE BILA 12. FEBRUARJA V MONOŠTRU NA II. OSNOVNI ŠOLI (VEČ O TEM V NASLEDNJI ŠTEVILKI).

SLOVENCISMO - NE VENDI

Od Monoštra do hrvaške, italijanske in avstrijske meje ter v Italiji na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji, v Avstriji pa na Koroškem se pripadniki našega naroda imenujejo **Slovenec, Slovenka, Slovenci**, jezik **slovenski**, domovina **Slovensko, Slovenija**. V starih knjigah najdemo tudi **Sloveni**, jezik **slovenji** (na Koroškem), in tako smo se imenovali tudi med Muro in Rabo: **Slóven, Slóvenka, Slóvenje!** Tako so pisali še v 18. stoletju Štefan Kúzmič in gorenjesenički plivanuš Jožef Košič ok. 1845. v naslovu svoje knjige: **Zobrisani Sloven i Slovenka med Murov in Rabov**. Tako piše tudi v svojih Starinah železnih ino salaskih Slovenov. To ime še uporabljajo nekateri tudi kdaj pozneje, dokler se proti koncu 19. stoletja ne uveljavi ime **Slovenec, Slovenica**. Košič je pisal že 1804., da se imenujemo Slovenci. Vsi naši pisatelji pa so od začetka imenovali svoj jezik, narod in domovino: slovenski, slovenska, slovensko; Košič: naše Slovensko, na Slovenskom. Tudi del današnjih Hrvatov, tako imenovani kajkavci od Mure prek Hrvatskega Zagorja in Zagreba v Slavonijo so nekdanje imenovali svoj jezik slovenski in svojo zemljo „slovenski orsag“. Slovenci so se imenovali tudi v Dalmaciji in Slovani ob Labi v Prusiji, ki jih imenujemo Polabski Slovani (vsi ponemčeni).

Kako so nas imenovali Madžari, ko so prišli v današnje domovino, ne vemo, gotovo pa ne **Vende**. Najstarejše **dokazano** madžarsko ime za Slovence in Slovake na Ogrskem je **Tót**, kar je ohranjeno v madžarski obliki nekaterih krajevnih imen: **Tótfalu** (pozneje **Rábatótfalu**, ker je bilo **Tótfalu** tudi v županiji Bihar in **Szatmár**) za našo Slovensko ves; **Tótkeresztur-Križevci** na Goričkem (do 1500. le **Keresztur**). Med Hrvati ob Muri je **Tótszerdahely** (Mursko Središče) in na Madžarskem je več krajev **Tóti**. Prekmurje ali vsaj njega glavni del so dolgo imenovali **Tótság**. Z vsemi temi imeni so Madžari označevali kraje, naseljene s Slovani.

Madžarsko ljudstvo nikoli ni poznalo imena „vandalus“, ne za Slovence na Ogrskem ne za druge narode. To ime so prenesli v starih časih nekateri pisatelji, ker je bilo podobno imenom „**Veneti, Venedi, Venedae**“, ki so jih zapisali stari rimski pisatelji. Iz teh imen so Nemci naredili ime „**Wind, windisch**“, (Kniezsa: „**innen a nyugatmagyarországi szlovenek /!// magyar vend neve, str. 16**“), ki ga danes uporabljajo le na avstrijskem Koroškem in v sosednji Avstriji za sosednje Slovence. Nemci imenujejo „**Wenden**“, le Lužiške Srbe v Nemčiji, ki se sami imenujejo **Serbja**, toda uradno jih tudi imenujejo ali Sorben ali „**lausitzer Serben**“.

Jasno in dokazano je, da se Slovenci med Muro in Rabo sami v slovenskem jeziku nikoli niso imenovali „vend“, tudi ne „Vend-slovene“. To zadnje so si zmislili nekateri (npr. **Sándor Mikola**, fizik v Budimpešti, ki je zastopal madžarske koristi na mirovni konferenci v Parizu 1919. s popačenimi podatki, med katerimi je tudi ta, in da so Slovenci v Prekmurju poseben narod s posebnim jezikom, ki je sicer „soroden kranjski slovenščini“) pred 70 leti, ker tudi nihče med Madžari ni govoril ne pisal „vend-sloven“, „**Madžarska znanost** nikoli ni dokazovala obstoja kakega „vendskega“, jezika ali ljudstva na Ogrskem. Tako zgodovinarja **B. Hóman** in **Gy. Szekfú** – da imenujmo le dva najuglednejša iz novejših dobe – kot vsi madžarski slavisti (ker se niso hoteli osmešiti v mednarodni znanosti!), npr. **Oszkár Asbóth**, **Avugst Pavel**, **János Melich**, **I. Kniezsa**, **L. Hadrovics**, so nas vselej imenovali „szloven, szlovenok“, pred letom 1919 dodali „**hazai**“, ali „**magyarországi**“, da so jih razlikovali od Slovencev v avstrijski polovici države („**osztrák szloven**“). Ko so bili prisiljeni zavoljo političnih razmer, so pisali „vend“, (npr. med prvo in drugo vojno), vendar pa so vselej poudarjali

enotnost vseh Slovencev in njihovega jezika.

Slovenci na današnjem Madžarskem govorimo isti jezik, kot ga govorijo onstran meje od Goričkega do Trsta, Celovca in hrvaške meje. Z njimi smo isti narod, o čemer nobena znanost ne dvomi. Le madžarska politika nas je hotela zaradi neznanja in svojih namenov ločiti ter je trdovratno uporabljala ime „vend“. Po zadnji vojni smo izbojevali pravico do uporabe svojega resničnega imena „szloven“, ki nam ga zagotavljajo tudi mednarodne pogodbe z Jugoslavijo, kjer živi naš matični narod. Kdor torej danes uporablja javno v tisku in govoru oznako „vend“, za Slovence na Madžarskem, je kazensko odgovoren, ker dela proti mednarodnim pogodbam in dogovorom. Tega se zavedajmo in zahtevajmo pravico svojemu narodnemu imenu!

B. B.

ČE SE SLOVENEK PRESELI V MONOŠTER...

Madžarsko okolje različno vpliva na zavednost Slovencev, ki so se preselili v Monošter. To smo ugotavljali pri zbiranju podatkov o njihovem številu.

+++

Pri neki družini smo zvedeli za starejšo žensko, ki se je z Verice preselila v Monošter. Ko smo jo šli obiskat, nismo bili prepričani, ali je hiša prava. Pozdravili smo v madžarsčini in na kratko povedali naš namen. Gospa je odločno zanikala svoje slovensko poreklo. Že njena slaba madžarsčina nam je bila sumljiva. Zaradi tega smo se začeli pogovarjati med sabo v porabskem narečju in ona je v tistem trenutku „postala“ Slovenka. Začela se je pogovarjati slovensko, celo pospremila nas je do sosednje hiše, in bi se še in še, seveda v svojem narečju.

+++

Kako se pa je odzvala na naša vprašanja družina, kjer gre za mešani zakon?

Katarina Hirnök

Kak je Baug Porabce stvauro

Gnauk je živejla ena mati, štera je trnok dosta mlajšof mejla. F preveč velkon sarmaštvi so živel. Te pa je gnauk ta sirauta čüla, ka prej san Baug pride na zamlau pa njau tö gorpoišče. "Jezoš Marija!" sa je prastrašila. "Ka baude, če de Baug vüdo, kelko mlajšof man?!" Zato, ka go je trnok sran bilau zavolo vnožene dece, je polonje mlajšof skrila.

Da je Baug k taujoj materi prišo, go je pito, kelko mlajšof má. Te je una tak pravla, ka telko, kelko vidi. Te ji je fse blagoslovo pa je odišo. Poton tistoga so té mlajši calau bogati gratali. Tisti drugi, štere je mati f sramoti skrila, pa so ostali velki sarmacke in iz nji so gratali – Ciganji.

Gnauk je živejla mati narodof, štera je trnok dosta mlajšof mejla...

Da je Baug k taujoj materi prišo, go je pito, kelko mlajšof má. Te je una tak pravla, ka telko, kelko vidi. Te ji je fse blagoslovo pa odišo. Poton tistoga so fsi té mlajši v veuke in krepke narode zrasli. Tisti drugi, štere je mati f sramoti skrila, pa so ostali mali narodi, kak napriliko – Slovenci.

Gnauk je živejla ena slovenska mati, štera je trnok dosta mlajšof mejla...

Da je Baug k taujoj materi prišo, go je pito, kelko mlajšof má. Te je una tak pravla, ka telko, kelko vidi. Te ji je fse blagoslovo pa je odišo. Poton tistoga so fsi f prave Slovence zrasli. Tisti drugi, štere je mati f sramoti skrila, pa so gratali – porabski Slovenci.

Porabski Slovenci, za štere so f Sloveniji ništarni mislili, ka smo polabski Slovenci, šteran Vaugri gučijo, ka smo Vendi, in o šteraj dosta drugi zamejski Slovencof ranč čülo nej...

Pa don.

Na more fsakši bogati biti. Na more fsakši velki biti. Na more fsakši pravi Slovenec biti.

Zaka bi fsaka stvarina mogla biti tigriš, fsaka vuk, fsaka medved?!

Vejpa baugina margejčica je kak mala, nej? Pa je don po Baugi dobila svoje ime?!

*Francek Mukič
Ilustracija: Marija Kozar*

1990

Od hrastovih korenin k zvez (d)i

Čprav smo že krepko v novem letu, so spomini na lansko še sveži. Kaj lahko rečemo? Bilo je to leto, ko smo govorili o zgodovinskih nekaterih dogodkov, toda kaj je prineslo ljudem, Porabcem v njihove domove — na to bo lahko odgovoril le vsakdo sam. Tisto, kar boste prebrali v naslednjih vrsticah, je le pogled iz novinarskega zornega kota, iz perspektive človeka, ki obiskuje Porabje (sicer kar precej pogosto), toda vendarle ne živi med ljudmi, Slovenci ob Rabi.

Marsikaj se je začelo spreminjati z uvedbo demokratičnega sistema na Madžarskem, padali so mnogi tabuji in začela so se postavljati vprašanja, na katera prej še pomisliti nisi smel. Slovenci so bili že vrsto let nezadovoljni s „svojo“, organizacijo, Demokratično zvezo južnih Slovanov, in tudi iz tega nezadovoljstva je potem najprej na začetku leta 1990 vzbrstelo slovensko društvo Lipa v Monoštru. Toda preden razpletemo vse niti politike, pogledimo še h kulturi.

Meseca februarja Slovenci proslavljamo svoj kulturni praznik. Tokratna osrednja proslava v Porabju je bila v Števanovcih. Že dober mesec pozneje, predzadnji konec tedna v marcu, teden dni pred prvimi svobodnimi po-vojnimi volitvami na Madžarskem, smo bili pričča že tretjemu gostovanju v osrednjem slovenskem kulturnem hramu, v ljubljanskem Cankarjevem domu. Vprašanje: Komu zvoni? Odgovor: Vsem, ki lahko še kaj store za ohranitev slovenstva v Porabju. In še sporočilo z osrednje prireditve, ki jo je prenašala tudi slovenska televizija: Šele ko obvladaš materni jezik, se zaveš svojih korenin, postaneš hrast, ki ga ne izruva še tak vihar.

Na poti domov se je stotnija nastopajočih v Ljubljani ustavila še v Martinju (tako blizu, pa vendarle tako daleč od doma), kjer so gostitelji protestirali zaradi širitve mejnega pasu na jugoslovanski strani. Toda to ni bil samo protest, to je bil tudi klic odgovornim, naj vendarle nekaj store za odprtje mejnega prehoda. In zgodilo se je: sredi poletja, 15. avgusta, je brat bratu spet podal roko. Toda bil je to le en dan, vsi skupaj pa čakamo, da bo tako vsak dan.

O društvu smo že govorili. Toda od spomladi do jeseni se je marsikaj spremenilo. Prišlo je tako daleč, da je padla odločitev: samostojna organizacija. In tako smo 27. oktobra lahko vzkliknili: Zvez(d)a je rojena. Blizu 50 delegatov z Gornjega in Dolnjega Senika, Sakalovec, Slovenske vasi, Števanovec, Verice, Ritkarovec, Andovec, Monoštra, Sombotela in tudi Budimpešte je na prvem kongresu ustanovilo Zvezo Slovencev na Madžarskem. Ob izvolitvi za predsednika je Jože Hirnök dejal: „Zdaj jemljemo usodo v svoje roke. Samo od nas bo posledaj odvisno, kaj bomo naredili in kaj lahko naredimo za tukajšnje Slovence.“

Veliko je bilo dogodkov, ki smo jih v letu 1990 zabeležili tudi s fotografskim aparatom. Na naslovnici je utrinek z dneva odprte meje, tukaj pred vami pa „razred“, nastopajočih na učni uri ob prireditvi Komu zvoni, ki je potekala v ljubljanskem Cankarjevem domu ob tretjem gostovanju v osrednjem slovenskem kulturnem hramu.

Seveda sami in seveda ob pomoči matičnega naroda. Še nikoli ni bilo v Porabju toliko politikov iz Slovenije kot prav leta 1990. Minister za Slovence po svetu je prišel večkrat, tudi predsednik vlade Lojze Peterle se je ustavil v Monoštru, pa tudi predsednik slovenskega predsedstva Milan Kučan je obiskal Porabje. Seveda obiski sami po sebi še niso dovolj, toda obljube so zdaj še odločnejše in da se je nekaj že začelo uresničevati, je vidno tudi po tem, da lahko berete te vrstice v samostojnem časopisu za Slovence na Madžarskem.

Marsikaj bi morali še napisati, saj je bilo dogodkov veliko, tudi tistih drobnih, za katere

vedo mogoče posamezniki, otroci, ki so bili na bralnem taboru, in učitelji s seminarja v Mariboru. Katedra za slovenski jezik na Visoki učiteljski šoli v Sombotelu je proslavila deset let svojega delovanja in še bi lahko naštevali. Tudi slovenski cerkveni dostojanstveniki se trudijo in prihajajo pogosteje maševat v Porabje, predvsem na Gornji Senik, kjer še vedno ni slovenskega duhovnika. Ta in mnogo drugih

problemov je še ostalo. In mnogi pravijo, da bi veliko težav rešili z odprtjem mejnega prehoda Martinje—Gornji Senik.

Tako smo že v sedanosti in prihodnosti, toda to ni več naloga tega prispevka. Kljub temu pa dodajam: če je bilo leto 1990 za Slovence v Porabju zgodovinsko, bo najbrž letošnje prelomno. Obljuba je bilo namreč v preteklih obdobjih toliko, da je zdaj že treba nekaj narediti in spreminjati ljudi in svet okoli nas. O Slovencih, ki živijo ob Rabi, pa bomo govorili v prihodnosti le, če jim bomo omogočili tudi lepši in boljši danes. In kako je že tisto: „... šele ko se korenin zavemo.“

Silva Eöry

„CIGANIJA?“

Najprej sem tudi sam debelo gledal, ko sem zvedel, da je madžarski parlament od 200-milijonskega narodnostnega proračuna (költtségvetés) kar 45 odstotkov namenil Romom. Najbrž nas je (bilo) še nekaj pripadnikov narodnostnih skupnosti na Madžarskem, ki smo (bili) istega mnenja (vélemény).

Pa vendarle! Poskusimo vso stvar premisliti s karseda trezno, nepristransko (elfogulatlan) glavo, da ne bi še sami podpihovali protiromskih (cigányellenes) čustev, ki so se v naši večinski domovini že itak precej razvnela. S tem bi namreč škodovali tudi vsem narodnostim, ker so pač ta protiromska čustva le del širšega in čedalje močnejšega sovraštva do tujcev (idegengyűlölet), vanj pa so zajete tudi narodnosti. Na kakšni moralni osnovi (erkölcsi alap) bi lahko recimo mi, porabski Slovenci, zahtevali svoje posebne pravice, če jih ne bi priznavali Romom, ki so resda nekaj

specifičnega v veliki družini narodnostnih in etničnih skupnosti v naši državi.

Neizpodbitno je, da je največja nemadžarska skupnost na Madžarskem romska. Menda jih je približno 600 tisoč. Ta številka je večja kot tista, če seštejemo vse preostale narodnostne skupnosti na Madžarskem (Nemce, Slovake, Hrvate, Romune, Srbe, porabske Slovence — in celo Žide). Romi pa so tudi v najslabšem gospodarskem, kulturnem in narodnostnem položaju.

Zato menim, da 45-odstotni delež za Rome, kar znaša 81 milijonov forintov, ni „ciganija“, ni sleparija.

Nemci bodo dobili 32 milijonov, Slovaki 20,5 milijona, Hrvatje 18,5 milijona, Romuni 13 milijonov, Srbi in Slovenci pa vsak po 7,5 milijona.

Francek Mukič

Slovence f Taranyi

Na Vogrskon je gnes kauli pet gezaro Slovenof. Slovence v vasnicaj kauli Monoštra fšikši pozna. Tau to vejmo, ka je od tec dosta Slovenof odišlo v druge vesnice, varaše na Vogrskon. Tau pa gvušno malo lüdi vej, ka v županiji Somogy že 350 lejt živijo naši Slovence. Da so Törki leta 1600 nuzeli Veliko Kanižo, te so naše Slovence med Mürof i Rabof to parganjali, mantrali. Zato je dosta lüdi odišlo od tec v županijo Somogy. V vesnicaj Agarév, Háromfa, Tarany so živeli Slovenci že 1624. leta. Té Slovence so bili katoličange. Stau lejt kisnej pa so naši Slovence mogli odvandrat iz svoje rojstne krajine, ka so evangeličanske vöre bili. V županiji Somogy par grofi Festetich so dobili zamlaui. V vesi Surd so leko k meši ojdli. Tú je živo evangeličanski duhovnik Štefan Kúzmíč tö. Paulek Surda so f 16 vasnicaj živeli

Slovence v županiji Somogy.

Pred stau lejt je f Taranyi polonje lüdi slovenski gučalo. Zdaj eške tö paulek stau lüdi guči slovenski f Taranyi pa f sausadnji vesi Háromfa. Té Slovence so se že tan naraudili. Več ne ponijo, ka bi uni iz Železne županije prišli tá. Tau tö na vejo djanau, če slovenski aj pa rovački gučijo, ka v vesi je dosta Rovatof tö.

Strina Mariška Kozma so 75 lejt stari. Lani v leti so mi f Taranyi parpovejdali, kak so se uni nafčili slovenski.

— Da san takša mala bila, so mi stari papa orvački gučali, pa san se fejt nafčila. Fšikdar san kauli nji bila pa san se preveč friško nafčila. Fšikdar so pravli, ka „Marika, sé odli!“. Da san ge dekla bila, starejše dekle, ka so odle f šaulo, so nej madjarski znale, samo orvački.

— Vaš mauž, pa vaši mlajši znajo slovenski?

— Z očon smo večfarti etak gučali. I moje dekle zato razmijo, samo gučati nezna edna nej.

— Ponite eške, kaše šege so bili pri vas na fašenek?

— Da san dja mala bila, san sama bila. Papo san nej mejla, mama so betežni bili fšikdar. Ešče san deca bila, mala san bila, že san küjala pekla. Te so mi mama dostafarti f špitalaj bili. Ravno je fašenski terek büu, ka smo se ujckali (hupkali). Ka je ujckanca bila v ogradi. Pa san dja tag bila, ka smo se ujckali. Dosta dečkof i dekuj je bilau tan. Podnek san si fanke pekla. Pa so krsna mama prišli, Vučkičova, pa so brečali: „Jaj, jaj, draga krsna či, vej si ti ešče deca, pa si že pečeš!“. Ka bom, če ščen gesti, mujs mi. No, pa da san se nadjejla, te san odišla tavó ujckat se.

Besedilo in risba:
Marija Kozar

KDAJ JE V ŠOLI PRIJETNO?

- Kadar dobim dobro oceno.
- Pri telovadbi.
- Ko so odmori.
- Ko je slovenski jezik.
- Ko je glasbena vzgoja.
- Ko je slovenska glasbena ura.
- Ko se učimo o književnosti.
- Ko je ura matematike.
- Ko je konec učnih ur.

KAJ STORIM, KO DOBIM PETICO?

- Doma takoj povem.
- Srečen sem.
- Veselim se.
- Takoj povem prijateljici.
- Pokažem jo očetu, mami.
- Oceno pokažem bratu.
- Srečna sem, ker sem doma pohvaljena.

KAJ JE SREČA?

- Če si zdrav.
- Če si ne zlomiš noge ali roke.
- Če nimaš prometne nesreče.
- Če igraš igre na srečo in dobiš denar.
- Če dobim dobro oceno.

Učenci Slovenci v V. b,
Monošter

V žlato se ne smej ženiti

(Naš dopisnik si je najprej zadal nalogo, da presadi pravljico, ki jo je v števanovskem govoru zapisal Karel Krajcar, v seniško različico porabskega narečja.)

Gnauk je eden človek emo konje. Nūt je emo zagrajeno, ka so se tan pasli. Un je pa pri vrataj dojlego. Zazrankma je pa konja prego, ka je orat pa vozi ušo. Vnoči, da je spau, je edna ženska k njemi prišla. Tisto je smrt bila, pa ma je pravila:

„Francek, poj z menof, ka va nikan šla!,,
„A, ge tū nikan ne morem fkraj iti, ka mi konji odidejo.,,

„Nemo te na lagvo pelala, na gostúvanje va šla.,,

Telko ma je gučala, ka je gorstano pa je ušo. Ideta. Rejsan na gostúvanje prideta. Gostúvanje stogi, fsi so veseli. Da sta nūt prišla pa njega zaglednili, so ma dali gesti pa piti, njau so pa nej vidli, ka je una smrt bila. F ižo deta, tan so igrali pa plesali. Tan tá za kale staneta pa tan čakata, da konec baude. Da so vózigrali pa vósplesali, te je una gnauk tá skaučila pa mladoženci šinjek prejk vrezala. Krv po njen tečé. Tan so fse nūt po krvej ojdli. Mladoženca lovijo in krčijo:

„Jaj, mladoženci je lagvo gé!,,
Da una tanzaj k njemi stane, un njej pravi:
„Ej, čuješ, zakaj si pa tau delala? Zdaj na ton velkon veselđji si takšo veliko žalost naredla!,,

Smrt je na tau samo telko pravla:
„Ja, vejš Francek, zakaj tau gé? V žlato sta se oženila pa zdaj eške nega telko grejof, če de pa duže, te de pa že več grejof.,,

Zato se pa v žlato nej slabaudno ženiti. Tau je zdaj edna pelda.

Tomaž Kozar,
4. razred,
OŠ Gornji Senik

NAGRADNI RAZPIS

Ta stran je namenjena vam malčkom v vrtcih, učencem osnovnih šol in dijakom gimnazije. To stran bi radi nekako poimenovali, da bi vsi vedeli, čigava je.

Kako bi jo imenovali? Pomagajte nam! Izvirne (ne prepisane) predloge o poimenovanju vaše časopisne strani nam pošljite na naslov: Uredništvo časopisa PORABJE, Monošter, p. p. 77. Predloge zbiramo do 28. 2. 1991. Izbrani predlog bomo nagradili.

Uredništvo

Dragi malčki v vrtcih, učenci osnovnih šol in dijaki gimnazij

Uredništvo časopisa PORABJE nam je dodelilo to stran, da na njej lahko objavljamo svoje prispevke. Pišite nam o svojih doživljajih, življenju v svojem domačem kraju, o delu in uspešnosti v šoli, kdaj vam je v šoli prijetno, kaj naj bi bilo drugače. Ne pozabite tudi zapisati ohranjene šege, navade v svojem kraju. Opišite nam, kako se doma morda še pogovarjate v narečju in s kom? Pošljite nam zapis o tem, kako skrbite za svoje male živali doma, kot so papige, muce, kužki, in kaj vse ste jih že naučili? Opišite nam svoj delovni dan. Ne pozabite nam napisati, če ste zbiratelji znamk, slik itd., kako zbirate, koliko ste jih že zbrali in kaj vse že imate? Za starejše učence je pomembno, kakšen poklic si bodo izbrali, zakaj itd. Če ste pridni in doma pomagate, nam napišite, komu, kako in kaj pomagata? Opišite nam svojo družino, predstavite člane družine, svoje prijatelje.

Pošljete nam lahko tudi risbe iz življenja v domačem okolju, šoli, o ohranjanju običajev, kulturnih znamenitostih itd. Risbe nam pošljite na pisarniškem papirju v velikosti 18 x 13 cm, Rišite pa s tušem, ne barvno.

Malčki v vrtcih, tudi vi nam pošljite svoje risbe. Svojim vzgojiteljicam pa povejte, kaj bi radi, da objavimo v časopisu. One bodo namesto vas zapisale, kar bi nam radi povedali, in nam seveda poslale vaše izdelke.

Vsak mesec bomo objavili tudi nalogo za bistro glave.

Nagradne prispevke pridno rešujte, odgovore pa nam pošiljajte po pošti. Izmed prispelih pravih rešitev bomo vsakokrat eno izžrebali in nagradili.

Uredništvo

TEKMOVANJE V DEKLAMIRANJU

21. januarja smo imeli tekmovanje v deklamiranju. Na žalost smo zvedeli za pesmi, ki se jih je bilo treba naučiti, zelo pozno. Vendar smo se vseeno trudili, da bi pesmi povedali čim lepše. Z veseljem smo se pripravljali, saj je bilo tekmovanje v materinščini. Pri pripravi so nam pomagali učitelji. Zbralo se je kar 18 učencev. Učiteljci so nas pozdravili in nam zaželeli srečno tekmovanje. Zvedeli smo tudi, da bodo šli iz vsake skupine, torej iz 3. - 4., 5. - 6. in 7. - 8. razreda na monoštrsko tekmovanje trije učenci. Začeli so najmlajši učenci, najstarejši pa končali. Vmes si je žirija pod vodstvom Marijane Sukič pridno zapisovala imena nastopajočih in seveda tudi to, kako smo nastopali. Ko je zadnji končal, smo šli ven in se osvežili. Medtem je žirija odločila, kdo vse bo šel v Monošter. Tako smo zvedeli, da so zmagovalci prve skupine: Renata Čizmaš Žolt Bajzek in Tomaž Kozar, druge: Renata Šomenek, Anita Čabai in Monika Dravec, tretje pa: Gabriela Časar, Amanda Horvath in Anita Šulič. Na koncu je tekmovanje ocenil tudi slovenski lektor Janez Kerčmar. Od njega smo zvedeli za svoje napake in želimo, da bi do tekmovanja v Monoštru te napake odpravili.

Ta popoldan je bil zelo lep. Najbolj pa smo se veselili, ko smo zvedeli, da bo dobil vsak „mali igralec“, za nastop odlično iz slovenščine.

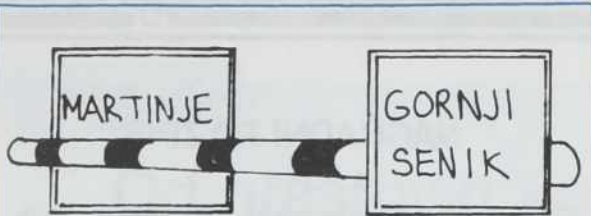
Monika Dravec, 6. razred,
OŠ Gornji Senik

Zima je, zima je,
snežna je meja,
zunaj na dvorišču čaka mraz
v sobi pa toplota hodi.
Snežaki se ne bleščijo,
ampak se talijo,
to je velika škoda?!
Prihaja zima,
odhaja zima,
počasi mine zima!

Erika Mukič, 4. b,
Monošter

Z I M A

DEZINFORMACIJE

Iz neuradnih virov smo zvedeli, da sta konec oktobra leta 1990 predsednika Madžarske in Slovenije prestopila državno mejo pri Gornjem Seniku. Od takrat je minilo 106 dni mejnega prehoda pa še ni. (Je bil to ilegalni prestop?)

RADIJSKE IN TELEVIZIJSKE ODDAJE ZA PORABSKO SLOVENCE

LE NA VIDEZ DOVOLJ ODDAJ

Kar nekaj zanimivih radijskih in eno televizijsko oddajo pripravljajo v Sloveniji o Slovencih v zamejstvu. Pozabiti pa ne smemo tudi slovenskih oddaj iz Győra, ki jih med porabskimi Slovenci pripravlja Francek Mukič in ki so vsako nedeljo kar množično poslušane.

Oddaje Radia Murska Sobota, namenjene Slovincem na Madžarskem in zadnja leta na avstrijskem Štajerskem, so v Porabju najbolj poslušane in imajo najdaljšo tradicijo. Mislimo zlasti na oddajo Panonski odmevi, ki je na sporedu vsako nedeljo po programu v madžarskem jeziku. Pripispevke iz Porabja občasno objavljajo tudi v madžarskem jeziku na Radiu Murska Sobota.

Vsemu zamejskemu prostoru (in seveda tudi Sloveniji) je namenjena radijska oddaja Sotočje, ki nastaja v Novi Gorici, Kopru, Mariboru in Murski Soboti. Pripravljajo jo novinarji, ki poročajo iz zamejstva. Oddaja je

na sporedu mariborskega, koprškega in novogoriškega radia vsak ponedeljek od osemnajste do devetnajste ure, od dvajsete do enaindvajsete ure pa jo posreduje na prvem programu tudi Radio Slovenija. Oddaje o zamejstvu z naslovom Ljudje ob meji pripravljajo tudi na Radiu Maribor, in sicer vsako nedeljo od enajste do pol dvanajste ure.

V informiranje iz zamejstva in o njem se dobrih deset let vključuje tudi Televizija Slovenija z oddajo Slovenci v zamejstvu. Na drugi TV mreži si oddajo lahko ogledamo vsako drugo sredo v mesecu od osemnajste ure in trideset minut do devetnajste ure, ponovitev pa je naslednji dan na prvem programu dopoldne in popoldne.

Na prvi pogled kar precej, v resnici pa premalo za sedanjí čas in potrebe zlasti porabskih Slovencev.

eR

BENCINA NAM NE BO ZMANJKALO?

25. januarja so odprli prvo skupno avstrijsko-madžarsko bencinsko črpalko v Rábafüzesu. Mešano podjetje, ki so ga ustanovila podjetja ÖMV (Avstrija), Áfor in Mineralimpex (Madžarska), želi v prihodnje omrežje črpalk razširiti po vsej državi. Na teh črpalkah prodajajo tudi neosvinčeni bencin.

Torej nam bencina ne bo zmanjkalo, kaj pa denarja?!

NIKA ZA SMEJ

Gornjeseniški zakonski par lepo živi f svojoj hiši. Mauž f fabriko odi, žena pa doma dela. Eden den je mauž domao prišo s fabrike. Žena ma na sto deja obed. Mauž začne župo gestr, žena se pa seda k njemi pa ma etak guči:

„Vejš, kak sva se s sosednof Mariško sfadile? Skurok sva se zbile poleg stúdanca volo. Nika moraš narediti!

Mauž ne more dugo poslušati, žlico taliči na sto, gorstana, pa f čemeraj lejča po kúnji. Etak pravi ženski:

„Drgauč, da domao priden, njaj ma, naj obed obredin, po tiston vrag z njin, kak koli boš ma čemerila..“

Minaula sta dva mejsaca, mauž pride domao, žena ma na sto deja obed pa ma pravi:

„Ti samo lepau gej, vej da dokončaš, te že povejn, kak je bilao gnes pri stúdanca..“ Mauž je žlico taličo, pa je odleto vó s kúnje zravan f krčmao.

F Štefanovciv živi eden starejši zakonski par, Nana pa Pištak. Pištak se strašno štima zatao, ka je cejla gazdija njegva.

Eden lejpi den sta Nana pa Pištak črešnja brala. Pištak je gor ūso na črešnjo drejvo, pa kak velki skopec je sto fsako zrno doj vzeti. Zato je spoj visko ūso na črešnjo, pa na tenke vejke stapo. Vejka se je pa ftrgnila, on se pa nasé doj, pa krči:

„Nana, ka je mojo, je fse tvojo..“ Na srečo se je nej bujo, samo si je malo glavao zmlato. Nana ga je pò tiston spomnila na „prekdavanja..“

Pištak pa pravi:

„Vejš, Nana, od tistoga mao, kak se doj spadno, se na nika ne spominjan. Vidla si že ti kaj takšoga?!,“

Irena Barber

Na fašenek so morale maškare visoko skakati, da sta zrastle večji lan in repa. (Gornji Senik)

**

Na fašenek so luščili semensko koruzo (kukarčo) storže pa metali na drevesa, da bi tisto leto bilo toliko sadja kot koruze na storžih. (Slovenska ves)

**

Na pust so prvi ocvrti krof (fanke) vrgli v peč in rekli: „To je za pokojne duše.“ (Gornji Senik)

KRALJ, KRALJICA IN ŠE KAJ...

Leta 1984 je izšla pri Založbi učbenikov v Budimpešti zbirka z naslovom SLOVENSKE PRAVLJICE IZ PORABJA. V domačem narečju jih je zbral, zapisal in objavil Karel Krajczar.

Slovenske pravljice iz Porabja so strokovnjaki v Sloveniji zelo pozitivno ocenili, saj smo s Krajczarjevim delom dobili vpogled v del ljudske ustvarjalnosti porabskih Slovencev, bilo pa je tudi nekaj pripomb. Med drugim tudi ta, da bi bilo dobro dodati slovarček dialektoloških posebnosti, bilo bi potrebno razložiti izgovorjavo in zapis posameznih glasov ter prevesti nekatere ključne besede in naslove pravljic.

Te „pomanjkljivosti,, so z dvojezično izdajo Slovenskih pravljic iz Porabja odpravljene. Knjiga je izšla l. 1990 pri Pomurski založbi.

Zbirka šteje 29 pravljic, med njimi je nekaj povedk. Pri večini pravljicnih tipov vidimo, da se ujemajo z mednarodno znanimi pravljicami. Nekateri motivi so sorodni tistim, ki jih srečujemo v posameznih matičnih slovenskih regijah, drugi

so zopet samosvoji, vmes pa je prav gotovo marsikaj, kar je zašlo v porabsko pravljico iz madžarskega pripovedništva.

Zato ne bi bilo odveč, če bi se strokovnjaki lotili tovrstnih primerjalnih raziskav. To zbirko priporočam vsakemu slovenskemu bralcu v Porabju, v Sloveniji in zamejstvu. Ob pomoči madžarskega prevoda pa bodo tudi Madžari lahko spoznali del porabskega ustnega izročila.

Pa še to!

Zbrane pravljice vsebujejo marsikaj poučnega.

Ali veste, zakaj ni dobro, če se poročita dva zapravljivca ali pridna?

To boste zvedeli iz pravljice Ko sta Bog in sv. Peter hodila po svetu.

Kar preberite!

Katarina Hirnök

PORABJE

Časopis Zveze Slovencev na Madžarskem izhaja vsak drugi četrtek.

Glavna in odgovorna urednica **Marijana Sukič**

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter, Széll Kálmán tér 11.; p.p. 77.

Tisk: SOLIDARNOST
Murska Sobota

Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo.

NOVINE PORABJE LEKO
DOBITE NA FSAKŠOJ ŠAULI,
FSAKŠOJ BAUTI V VARAŠI
PA V KOLTURNON DAUMI.